

Η έξοδος από το ευρώ είναι ψευδής εναλλακτική λύση

Μισέλ Ισον, Η εποχή, 2010

Η «Εποχή» συζήτησε για την οικονομική κατάσταση στην Ευρώπη με τον γάλλο μαρξιστή οικονομολόγο Μισέλ Ισον. Ο Ισον είναι ερευνητής στο INSEE (Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής και Οικονομικών Σπουδών) και το IRES (Ινστιτούτο Οικονομικών και Κοινωνικών Ερευνών). Ταυτόχρονα διατηρεί ένα εξαιρετικό portal ριζοσπαστικής σκέψης πάνω στην οικονομία. Πρόκειται για το <http://hussonet.free.fr>

Η «ζώνη του ευρώ» βρίσκεται σε στασιμότητα. Η κατάσταση είναι όμοια σε όλες τις χώρες; Πώς θα μπορούσαμε να την εξηγήσουμε;

Υπήρξε μια περίοδος, μεταξύ 1997 και 2001, όπου τα πράγματα φαίνονταν να πηγαίνουν καλύτερα, π.χ. με τη δημιουργία 10 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στη συνέχεια, η συγκυρία γύρισε και η ΕΕ έγινε ζώνη χαμηλής ανάπτυξης, κοντά στη στασιμότητα κατά την τρέχουσα χρονιά. Πάνω απ' όλα, όμως, παρακολουθούμε την απόκλιση των τροχιών των εθνικών οικονομιών: η ανάπτυξη είναι ασθενής ή μηδενική στην Ιταλία, τη Γερμανία και τη Γαλλία, ενώ υποστηρίζεται περισσότερο στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ισπανία. Για να εξηγήσουμε αυτήν τη διαφοροποίηση, πρέπει να καταλάβουμε τους λόγους της βελτίωσης του τέλους της δεκαετίας του '90 η οποία προκύπτει από τη σύζευξη δύο παραγόντων. Ο πρώτος, είναι η πτώση του ευρώ που επέτρεψε μια αύξηση των ευρωπαϊκών εξαγωγών. Ο δεύτερος, είναι η σταθεροποίηση του μεριδίου των μισθών στο εθνικό εισόδημα, για να το πούμε διαφορετικά, μια πρόοδος των μισθών σε συνάρτηση με αυτήν της παραγωγής. Μια θετική δυναμική ξεκίνησε, λοιπόν, όπου η δημιουργία θέσεων εργασίας (ενισχυμένη στη Γαλλία από τη μείωση του χρόνου εργασίας) επέτρεψε την υποστήριξη αυτής της κίνησης. Αυτή η στροφή ήταν τυχαία με την έννοια ότι δεν προέκυπτε από ξεκάθαρα επιβεβαιωμένες πολιτικές επιλογές.

Η μεταβολή ήρθε επίσης από το εξωτερικό, με την κατάρρευση της «νέας οικονομίας» στις ΗΠΑ και τη στροφή στην αμερικάνικη νομισματική πολιτική που έβαλε μπρος την πτώση του δολαρίου. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις οδηγήθηκαν έτσι σε πιο πιεστικές νεοφιλελεύθερες πολιτικές που χειροτέρευσαν τον ρυθμό μεταβολής, οδηγώντας στην τωρινή φάση της αδύναμης ανάπτυξης.

Είναι η πρώτη φορά που υπάρχουν φωνές εντός του επίσημου πολιτικού προσωπικού (π.χ. ο πρόεδρος της γαλλικής Εθνοσυνέλευσης ή η Λίγκα του Βορά στην Ιταλία) που αμφισβητούν το Σύμφωνο Σταθερότητας και το ευρώ. Πιστεύετε ότι αυτά έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη της «ευρωζώνης»; Είναι δυνατή η έξοδος ορισμένων χωρών από το σύστημα της νομισματικής ένωσης;

Το ευρώ έχει ένα μόνο πλεονέκτημα: Επέτρεψε, εξ ορισμού, να ξεχάσουμε την κερδοσκοπία μεταξύ των ευρωπαϊκών νομισμάτων των αρχών της δεκαετίας του '90. Αλλά αυτό το αποτέλεσμα θα μπορούσε να επιτευχθεί και διαφορετικά (για παράδειγμα με έναν ευρωπαϊκό φόρο Τόμπιν), το δε αντίτιμό του είναι πολύ ακριβό. Μιας και η διαφοροποίηση με τα συναλλαγματικά επιτόκια δεν είναι πλέον δυνατή οι σημαντικές, και με διάρκεια, διαφοροποιήσεις στον πληθωρισμό στο εξής αποκλείονται, ενώ οι προσαρμογές πρέπει να γίνουν σε βάρος των πραγματικών μεταβλητών: Των μισθών και της ανάπτυξης.

Με τον ίδιο τρόπο το Σύμφωνο Σταθερότητας κατέπνιξε την ανάπτυξη θέτοντας σε εφαρμογή πολιτικές που επέτειναν τις συγκυριακές τάσεις του οικονομικού κύκλου, οι οποίες δηλαδή συνίστανται στο φρενάρισμα της οικονομίας όταν αυτή επιβραδύνει, αντί να κάνουν το αντίθετο. Πιο θεμελιακά, το Σύμφωνο Σταθερότητας είναι ένα όργανο πίεσης πάνω στις κοινωνικές δαπάνες. Η νεοφιλελεύθερη τακτική μπορεί να περιγραφεί με τον ακόλουθο τρόπο: Σε έναν πρώτο χρόνο χαμηλώνουμε τους φόρους των πλουσίων, κάτι που δημιουργεί ένα έλλειμμα. Για να το καλύψουμε, δανειζόμαστε από αυτούς των οποίων τους φόρους μόλις χαμηλώσαμε. Σε ένα δεύτερο χρόνο, επικαλούμαστε αυτό το έλλειμμα για να μειώσουμε τις κοινωνικές δαπάνες. Όλες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις χρησιμοποιούν αυτήν την τακτική και δεν αποκλίνουν παρά μόνο στο ρυθμό εφαρμογής της.

Ο πειρασμός μιας εξόδου από το ευρώ είναι μια ψευδής εναλλακτική λύση, σημαδεμένη από το σύνδρομο εθνικής κυριαρχίας, που δεν λαμβάνει υπόψη ούτε το βαθμό οικονομικής συσσωμάτωσης της Ευρώπης ούτε το ρόλο-κλειδί του δολαρίου. Είναι, λοιπόν, είτε ένα εθνικιστικό φάντασμα είτε ένα μέσο πίεσης. Η

πραγματική εναλλακτική λύση θα ήταν μια άλλη διαχείριση του ευρώ στηριγμένη σε τρεις αρχές: Πρώτον, μια τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας της οποίας ο κύριος στόχος δεν πρέπει να είναι η σταθερότητα των τιμών, αλλά η υποστήριξη στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Στη συνέχεια, η εφαρμογή ενός ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος που θα εγγυάται ανάμεσα στην ευρώζωνη και τις δεκατρείς χώρες της ΕΕ, που δεν αποτελούν μέρος της, σταθερά συναλλαγματικά επιτόκια που θα μπορούν, όμως, να αναθεωρηθούν με πολιτική απόφαση (και όχι λόγω της κερδοσκοπίας των αγορών). Τέλος, ο καθορισμός γι' αυτό το κοινό νόμισμα μιας ξεκάθαρης συναλλαγματικής πολιτικής απέναντι στο δολάριο.

Οι νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι ισχυρίζονται ότι η ευρωπαϊκή οικονομία δεν είναι ανταγωνιστική απέναντι στις ΗΠΑ και την Νοτιοανατολική Ασία. Είναι αλήθεια αυτό; Και αν ναι, ευθύνεται το ευρωπαϊκό σύστημα κοινωνικής προστασίας;

Οι νεοφιλελεύθεροι μας λένε: Πρέπει να είμαστε ανταγωνιστικοί και δεν έχουμε πλέον τα μέσα για μια πιο υψηλού επιπέδου κοινωνική προστασία. Εφαρμόζουν αυτήν την αρχή οργανώνοντας στο εσωτερικό της ΕΕ, αλλά και με τον υπόλοιπο κόσμο, τον ανταγωνισμό των κοινωνικών συστημάτων. Στην πραγματικότητα, η Ευρώπη δεν υποφέρει από έλλειψη ανταγωνιστικότητας, αλλά από το πάγωμα των μισθών. Ας πάρουμε το παράδειγμα της Γερμανίας: Ο όγκος των εξαγωγών της αυξήθηκε κατά 16 % μεταξύ 2000 και 2004, ενώ η εσωτερική ζήτησή της έπεφτε κατά 1 %. Αυτή η οριακή περίπτωση απεικονίζει τη μέση λογική της ΕΕ: Το εμπορικό πλεόνασμα κυμαίνεται γύρω στο 2 % του ΑΕΠ, αλλά οι επενδύσεις δεν ανακάμπτουν, και η ασθμαίνουσα ανάπτυξη δυσκολεύεται να τραβήξει την παραγωγικότητα και την απασχόληση. Με άλλα λόγια, το πάγωμα των μισθών δεν χρησιμοποιήθηκε για να αποκαταστήσει την ανταγωνιστικότητα (με πτώση των τιμών) αλλά για να φουσκώσει τα κέρδη που κυρίως χρησιμοποιούνται για τη διανομή μερισμάτων στους εισοδηματίες ή για επενδύσεις σε διαφορετικές από την ευρωπαϊκή αγορές.

Ας ξαναγυρίσουμε στο ευρώ. Βέβαια η τιμή του πέφτει εδώ και κάποιες εβδομάδες (ΣΤΣ Η συνέντευξη πάρθηκε τρεις μέρες πριν την πρόσφατη Σύνοδο Κορυφής), αλλά αυτή η κίνηση δεν πρέπει να μας κάνει να ξεχάσουμε ότι το ευρώ δεν ισοδυναμούσε παρά με 0,85 του δολαρίου στα μέσα του 2001. Σε τέσσερα χρόνια ανατιμήθηκε λοιπόν κατά 40 %, ενώ η λιτότητα στους μισθούς δεν θα επιτρέψει παρά να τσιμπολογηθούν μερικοί πόντοι ανταγωνιστικότητας σε βάρος της απασχόλησης. Μια πραγματική δομική ανταγωνιστικότητα περνάει από την εγκατάλειψη αυτού του μείγματος ισχυρού νομίσματος με παγωμένους μισθούς.

Μετεγκαταστάσεις επιχειρήσεων, εισαγωγές από την Κίνα... Τελικά, δεν θα γίνονται πλέον επενδύσεις στην Ευρώπη; Η παραγωγή φεύγει από την Ευρώπη;

Το ζήτημα της Κίνας και οι μετεγκαταστάσεις αποκτούν αυξανόμενη σημασία στο διάλογο η οποία όμως είναι δυσανάλογη σε σχέση με την πραγματικότητα. Όταν μελετάμε τις εμπορικές ανταλλαγές και τις κινήσεις των κεφαλαίων, διαπιστώνουμε κυρίως την συσσωμάτωση μεταξύ των χωρών του Βορά. Οι μετεγκαταστάσεις και ο ανταγωνισμός από τις χώρες με χαμηλούς μισθούς δεν αφορούν παρά ένα μικρό αριθμό κλάδων όπως η ένδυση και δεν είναι η υπ' αριθμόν ένα αιτία για τη μαζική ανεργία στην Ευρώπη. Πιο μακροπρόθεσμα, εκτυλίσσεται μια κούρσα ταχύτητας ανάμεσα σε δύο διαδικασίες. Η Κίνα όντως τείνει να γίνει ανταγωνιστική σε αυξανόμενο αριθμό κλάδων. Αλλά υπάρχουν δύο αντίθετες τάσεις: Μια επανεξειδίκευση των πλούσιων χωρών στα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας και στις μη εμπορικές υπηρεσίες• και στην Κίνα, η μακροπρόθεσμη προοπτική μιας επικέντρωσης της ανάπτυξης στην εσωτερική αγορά. Βραχυπρόθεσμα, πρόκειται για επιχειρήματα που επιτρέπουν την άσκηση εκβιασμού στους μισθωτούς για να αφεθούν σε μια διαρκή επιδείνωση των συνθηκών ζωής τους. Οι εργαζόμενοι όλου του κόσμου υποφέρουν από αυτόν τον διεθνή καταμερισμό εργασίας, και τελικά η εναλλακτική λύση είναι η διεθνοποίηση της ταξικής πάλης ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο.